

TE PIRIPONO.

Na A. T. Ngata, M.A., M.P.

HEI te 6 o nga ra o Pepuere, 1940, tutuki ai te rau tau o te hanganga ai, o te hainatanga ai o te Tiriti o Waitangi ki Waitangi, wahi o Pewhairangi. He tika kia whakamaharatia i tenei wa nga kupu o te Upoko Tuatahi o taua Tiriti, ara:—

“Ko nga Rangatira o te whakaminenga, me nga Rangatira katoa hoki kihai i uru ki taua whakaminenga, ka tuku rawa atu ki te Kuini o Ingarangi ake tonu atu te Kawanatanga katoa o o ratou whenua.”

Kua whakamaramatia i nga kaupapa korero mo te Tiriti o Waitangi i taia ki *Te Toa Takitini* i era atu tau, na tenei upoko o te Tiriti i poroaki mai, a i whakatinana ki enei motu te Kawanatanga o te Kuini o Ingarangi, tuku iho ki ana uri i muri i a ia.

Na ko te iringa tera o te taonga nei o te Piripono, o te oha a nga tupuna, a nga matua kua ngaro atu ra ki te po. He mea e kore e taea te huna; he tu tahanga kaore ona whakama; e kore e piko ki matau, ki mau; kaore ona rereketanga e uia houtia ai i enei ra. “Tena koa, he aha te piripono?”

Otira i te ra nei, kei te uia ano e nga tamariki matau o te Motu. E kii ana ki te haurangi te tangata i nga wai whakahari a te pakeha, ka ata rua, a me he wairua ora kei roto i a ia, tera te ui ra “Ko tehea ra o nga mea nei te tinana tuturu?” Koia pea i ui tauhou ai tenei whakatipuranga ki te piripono o o ratou tipuna i whakairia atu ra ki te upoko tuatahi o Te Tiriti o Waitangi.

Ko te ngakau tapatahi kaore e ui, kaore hoki e oho i nga korero whakawai a nga tamariki whakatoi. Ina a Hori te Tuarima, Kingi o Ingarangi tae noa ki nga moutere o te moana, Emepara o Inia, mokopuna tuatahi a te Kuini Wikitoria e whakahuatia nei i roto i Te Tiriti o Waitangi. Kua tau iho ki a Kingi Hori te mana o te kupu whakaoati o te tau 1840. Ko te piripono o te iwi Maori o te tau 1925 he piripono ki a Kingi Hori, ki tona Kawanatanga o Ingarangi tae mai ki Nui Tireni nei, ki nga Ture hoki i hangaia hei whakahaere ma tana Kawanatanga.

Ko nga iwi poipoi haere i te Kawenata i raro i te Tiriti o Waitangi te hore o te patai, o te whakatoi. Ko ratou e ui tauhou nei ki te piripono. Otia kei te tohe ratou kia haina nga iwi. Kia tuahia hainatanga i te Tiriti? Ko te korero pono kotahi tonu ai tona whakatakotoranga ka takoto. Engari te korero parau, e kii ana kia iri tonu i nga ngutu, me kore nga tangata kuare e whakaponu, he tika.

Ko matau e noho atu nei i tenei wahi o te Tai Rawhiti, kei te whakarongo miharo atu ki nga rongo korero mai o te motu. Ko Waimahuru a konei, a e tika ana kia whakataukitia: “Ara te korero e rere ra i Aotearoa, takoto noa Waiapu.” Kei konei